

se spectata, et ut antecedens omnino liberum usum voluntatis, non est congrua efficaciter, et est congrua sufficienter, ut ibi recte probatur. Nihilominus tamen in eo qui prævidet quæ cogitatio habitura est effectum, et cui est accommodandum liberum arbitrium, si in tali occasione vel tempore detur, talis cogitatio est antecederet congrua in præscientia et intentione donantis, et ideo potest dari ex meliori affectu, et ut majus beneficium: unde, ad confirmationem, fatemur sine hac præscientia non posse intelligi hanc inæqualitatem in tali beneficio; posita autem præscientia optime intelligi. Et ad replicam, respondetur ex parte doni satis esse quod detur in meliori opportunitate, et quando majorem fructum allaturum est, ut ex eo capite beneficium censeatur majus, quando illamet oportunitas et utilitas est prævisa et intenta: unde ex parte affectus etiam est excessus, cum Deus hanc etiam commoditatem intendat in uno, et non in altero. Nec refert quod Deus ex se vellet, ut etiam in alio cogitatio esset congrua, et paratus sit suum ad hoc præstare concursus ex vi generalis providentiæ et intentionis, quam Deus habet perducendi homines ad finem suum. Hoc (inquam) non obstat, quia Deus non sistit in universali intentione, sed ad singularia omnia descendit, distinctissime volendo et distribuendo dona sua, et ideo dum eligit illarum rerum et causarum dispositionem, quæ cum effectu huic magis debet congruere quam alteri, efficaciori et gratiori affectu illum diligit, quamvis antecedenti voluntate alium æqualiter diligat; hæc enim duo inter se non repugnant, ut constat.

18. *Ad fundamentum secundæ opinionis in num. 10.* — Ad fundamentum alterius sententiæ, respondetur, licet ordinariæ cogitatio congrua ad aliam non congruam comparata, major sit in aliqua proprietate sua, vel in carentia impedimentorum, nihilominus non esse id simpliciter necessarium, ut probavi, sed ex sola libertate voluntatis posse contingere ut uni sit congrua hic et nunc cogitatio quæ alterum non movet, et consequenter non est illi congrua. Ad probationem autem dicitur falsum esse assumptum. Non est enim impossibile simpliciter, cum æquali cogitatione in uno tempore honeste velle, et in alio turpiter, cum dominium voluntatis in hoc consistat, ut possit suo arbitratu eligere inter ea quæ necessaria non judicantur. Et ad inconveniens, quod possit esse defectus in voluntate, sine defectu in intellectu, responderi potest imprimis, mo-

raliter id non accidere, quia voluntas semper avertit considerationem intellectus, quando vult præcipitari, ut facilius operetur, et sine conscientia reprehensione, et hoc forte voluerunt Doctores ibi allegati. Nihilominus tamen absolute non repugnat, stante integra consideratione intellectus, voluntatem ferri in minus bonum, ut in delectabile, omisso honesto.

19. *Respondetur etiam aliter.* — Deinde potest negari sequela. Quia nunquam est prava electio voluntatis sine aliquo defectu in intellectu, quia semper deest aliqua perfectior consideratio, quæ tunc adhibenda esset ad continendam voluntatem in officio, vel ad minus deest iudicium practicum, *Hoc faciendum est*, vel iudicium actuale comparativum, *Hoc præ illo eligendum est*; hic autem defectus intellectus non semper est radix defectus voluntatis, sed potius ipsa voluntas est causa formalis, vel virtualis ejus, quia non vult applicare intellectum, vel potius avertit illum. Et ita si sermo sit de defectu antecedente, et omnino naturali seu involuntario, sic verum est non oportere ut talis defectus præcedat in intellectu ante defectum voluntatis, neque in illo sensu loquuntur auctores allegati. Neque refert quod voluntas nata sit regulari per intellectum, quia non ita regulatur ut obediat despotice, sed politice, et ideo potest non conformari superiori regulæ intellectus, sed inferiori. Quia licet hoc videatur voluntatis propensione contrarium secundum unam rationem, secundum aliam est illi conforme, quam voluntas pro sua libertate sequi potest. Neque etiam oportet ut voluntas cogatur eligere majus bonum, etiamsi non possit aliquid velle nisi sub ratione boni, quia cum eligit unum præ alio, non oportet ut id faciat sub ratione melioris simpliciter, sed sub ratione facilioris aut magis delectabilis, vel alia simili; vel certe ad illam comparisonem sufficit ut hoc velle possit, quia in eo aliquam boni rationem invenit; et aliud possit non velle, quia sibi necessarium esse non judicat.

20. *Primum corollarium: honesta cogitatio sufficiens est necessaria antecedenter ad actum voluntatis.* — Ex his sequitur primo, cogitationem honestam sufficientem ad movendam voluntatem ad actum honestum, esse necessariam ad omnem voluntatis actum, necessitate antecedente; cogitationem autem congruam, ut talis sit, solum esse necessariam necessitate consequente, seu concomitante: quos terminos infra latius declarabimus. Nunc breviter: antecedens necessitas est illa quæ est ex parte causæ ad opus necessariæ; necessitas vero

consequens est illa quæ sequitur ex suppositione ipsiusmet operis, quæ etiam potest dici concomitans, quatenus simul est cum ipso opere. Dico ergo ad honestum velle necessariam esse cogitationem honestam sufficientem necessitate antecedente, quia talis cogitatio est causa sine qua talis actus esse non potest, et non habet ab ipso actu voluntatis vim sufficientem movendi ad illum, sed hæc supponi debet aliunde in ipsomet intellectu; est ergo illa necessitas antecedens. Hæc autem necessitas (ut in simili tetigit Augustinus, lib. de Corrupt. et Grat., cap. 11 et 12) non est necessitas ut actus voluntatis sit, id est, inferens necessario actum honestum voluntatis, alias tolleretur ejus libertatem, cum talis cogitatio sit antecederet necessaria: sed est necessitas ut actus voluntatis esse possit, seu sine qua esse non potest, et ideo, stante illa cogitatione, potest non sequi actus voluntatis, quamvis hic sine illa esse non possit, et quoad hoc dicitur illa necessitas antecedens.

21. *Congrua vero est necessaria consequenter.*

— Altera vero pars probatur, quia cogitatio congrua non est necessaria ut actus esse possit, sed est necessaria ut actus sit, illumque infallibiliter infert, neque ab eo separatur. Nam eo ipso quod voluntas non sequitur cogitationem, hæc non est congrua neque efficax: igitur si cogitatio est congrua, infert statim effectum bonæ voluntatis. Hanc ergo necessitatem dicimus esse consequentem, non antecedentem, quia cogitatio non constituitur in esse congruæ, nisi quia voluntas ex sua libera determinatione illi conjungitur; est ergo congruitas consequens actum voluntatis, non antecedens illum. Item licet cogitatio congrua sit causa actus, non tamen est causa quia congrua est; sed potius, quia est causa non solum in actu primo, sed etiam in actu secundo, ideo congrua nominatur; hæc autem est necessitas consequens, seu concomitans. Denique si talis cogitatio, ut congrua, esset necessaria necessitate antecedente, tolleretur libertatem voluntatis, quia præveniret consensum ejus, et necessario inferret illum. Est ergo hæc necessitas consequens, sive consideretur in re ipsa, seu in executione, sive in præscientia Dei: nam Deus præscit cogitationem esse congruam, quia habitura est effectum, cooperante libera voluntate, non quia secundum se spectata illa cogitatio necessario inferat talem voluntatem. Et in hoc convenit nobiscum Vasquez in 1. 2, loco citato, licet in 1 p. aperte supponat in cogitatione congrua necessitatem anteceden-

tem, ponendo in illa aliquam conditionem antecedentem, in qua excellere debet cogitationem quæ congrua non est.

22. *Secundum corollarium: voluntas sine cogitatione congrua potest bene agere in sensu diviso, non in composito.* — *Probatum de diviso.* — Secundo, sequitur ex dictis, simpliciter et proprie loquendo, posse hominem bene moraliter operari sine cogitatione congrua, licet secundum quid, et in sensu composito, dicatur non posse bene operari sine cogitatione congrua. Prior pars ex dictis facile probatur, quia non est necessaria cogitatio congrua, ut aliquis possit bene operari: nam ad hoc satis est cogitatio bona sufficiens, ut ostensum est; ergo absolute verum est hominem sine cogitatione congrua posse bene operari. Item homo non habens cogitationem congruam cum sufficiente, est proxime liber ad bene operandum; ergo est etiam potens, quia sine potestate non est libertas; ergo simpliciter potest bene operari. Item homo, cum sola cogitatione honesta sufficiente, peccat contra illam operando; ergo poterat, non sic, sed honeste operari; ergo sine cogitatione congrua simpliciter potest. Item qui habet cogitationem honestam sufficientem, potens est facere ut illa sit congrua, alias congruitas non esset conditio consequens, sed antecedens; sed non aliter potest facere cogitationem illam congruam, nisi consentiendo illi; ergo hoc etiam potest, licet id non sit facturus. Denique hinc sumitur ratio a priori, quia posse est prius quam operari; unde vere aliquid possumus, licet id non simus facturi; ergo licet homo non sit consensurus cogitationi honestæ, simpliciter et propriissime potest illi consentire; ergo sine cogitatione congrua potest bene operari.

23. *Probatum de composito.* — Altera vero pars etiam constat, quia non possunt simul ista duo conjungi, scilicet, quod homo bene operetur, et cogitationem congruam non habeat, quia ipsa bona operatio est effectus cogitationis honestæ, per cujus causalitatem constituitur in esse congruæ: ergo in sensu composito repugnat bene operari sine cogitatione congrua, quia sensus compositus cadit in prædictam conjunctionem incongruitatis cogitationis cum effectu bonæ operationis, sicut dicimus repugnare prædestinatum damnari, vel reprobum salvari, in sensu composito, id est, repugnare illa simul conjungi. Hæc igitur duæ partes manifestæ sunt ex dictis, neque in illis potest esse controversia, nisi de nomine.

24. *Quandonam in uno vel altero predictorum*

sensuum intelligantur sacra testimonia. — Nilominus, ad intelligendum Patres et Concilia, ac divinam Scripturam, multum refert diligenter advertere, quando in uno vel alio sensu loquantur. Existimo vero, quotiescumque homo dicitur impotens ad aliquid operandum sine tali cogitatione aut auxilio, sermonem esse de impotentia simpliciter, et in priori sensu diviso ac proprio, nisi ex circumstantiis locutionis aliud manifeste constet. Nam homo non dicitur impotens, nisi ex defectu virium et propriæ facultatis: nam ex eo solum quod sit male operaturus, vel quod prævideatur male operaturus, non dicitur impotens ad bene operandum: dicitur ergo impotens ex defectu virium. Et ideo propter defectum solius cogitationis congruæ, non potest homo dici simpliciter impotens ad bene operandum, quia cogitatio congrua non dat vires bene operandi, ut congrua est, sed solum ut honesta et sufficiens est. Atque eadem ratione quoties agitur de necessitate divini auxilii ad bene operandum, necessitate (inquam) fundata in hominis fragilitate vel impotentia, talis necessitas antecedens esse solet, et non tantum consequens, et impotentia illa esse solet in sensu diviso proprio, et non in sola suppositione aliqua consequente: quia hæc non sufficit ut homo denominetur impotens, sicut declaratum est. Quæ omnia notanda sunt pro his quæ dicemus, et ex discursu materiæ fient clariora.

CAPUT XIII.

AN COGITATIO HONESTA NATURALIS CONGRUA, SIT VERA GRATIA IN HOMINE NON ELEVATO AD SUPERNATURALEM FINEM, SIVE IN PURA, SIVE IN INTEGRÀ NATURA CONSTITUTO ABSQUE PECCATO?

1. *Assertio prima: Cogitatio congrua de qua tractatur non excedit ordinem ipsius naturæ puræ.* — *Id ostenditur ex parte finis.* — *Item ex parte objecti, etc.* — Ut distinctius procedamus, per singulos hominis status breviter discurremus, incipiendo a statu puræ naturæ, quia cum illo maxime videtur gratia repugnare; quæ vero de illo statu dixerimus, a fortiori habebunt locum in statu integræ naturæ non elevatæ ad finem supernaturalem, ut per se notum est, et ex dicendis patebit. Duobus autem modis dici potest gratia respectu naturæ, uno modo, quia est supra ordinem naturæ, alio modo quia est supra debitum naturæ. Priori modo, manifestum est cogitationem

congruam honestam, solum secundum conformitatem ad rationem naturalem respectu hominis in statu puræ naturæ non esse gratiam supra ordinem naturæ. Probatur, quia homo in pura natura non esset ordinatus ad finem supernaturalem: ergo nec cogitatio illa daretur illi in ordine ad illum finem; ergo ex parte finis non esset supra ordinem naturæ. Nec etiam ex parte objecti, vel regulæ, vel effectus, vel modi esset supra eundem ordinem: ergo nullo modo. Probatur minor quoad omnes partes, quia objectum talis cogitationis esset bonum honestum ordinis naturalis, id est, consentaneum naturæ rationali secundum solam perfectionem naturalem spectatæ, unde regula proxima illius objecti esset recta ratio naturalis, radicalis vero et remota esset ipsa natura rationalis: effectus vero esset actus quidam voluntatis honestus pertinens, secundum speciem et substantiam suam, ad ordinem virtutum acquisitarum, quæ ad ordinem naturæ pertinent. Denique nullus modus excedens ordinem naturæ in tali cogitatione spectari potest, quia neque modus intensiōnis, expressiōnis, aut claritatis, quia supponimus in his omnibus non excedere vires et efficacitatem naturalis luminis intellectus. Neque etiam modus causalitatis, quia etiam supponimus fieri per causas secundas naturales sine aliqua peculiari mutatione in illarum cursu aut dispositione facta, et Deum cum illis tantum generali influentia concurrere sine alio specialiori modo: ergo non superest modus quo illa cogitatio supra naturæ ordinem reputari possit.

2. *An vero prædicta cogitatio sit supra debitum naturæ? affirmat Vasquez.* — At vero de gratia supra naturæ debitum controversia est. Nam Vasquez plane sentit etiam tunc talem cogitationem futuram fuisse veram gratiam. Sufficiensque argumentum esse creditur, quia hæc cogitatio congrua non omnibus datur: quod autem est naturæ debitum omnibus datur: ergo hæc cogitatio non est naturæ debita: ergo est gratia, quatenus gratia significat omne donum naturæ non debitum. Item si Deus daret homini cogitationem sufficientem tantum, satisfaceret naturæ debito: ergo si præparat congruentiorem gratiam, facit ultra naturæ debitum. Unde consequenter infert hoc genus gratiæ esse necessarium ad operandum quodlibet opus honestum, non solum in pura hominis natura, sed etiam in statu naturæ integræ, etiamsi absque gratia sanctificante et absque ordinatione ad finem supernaturalem intelli-

gatur. Idemque consequenter dicit in Angelica natura secundum se spectata, propter indifferentiam cujuscumque creatæ naturæ intellectualis ad cogitationem congruam et incongruam, quia Deus satisfaceret, ut sic dicam, suo muneri creatoris, dando cogitationem sufficientem; ergo, si det congruam, facit specialem gratiam ultra talis naturæ debitum.

3. *Secunda assertio: Cogitatio congrua non est supra debitum naturæ.* — *Probatur primo non esse supra debitum humanæ speciei.* — Nilominus censeo respectu puræ naturæ hoc donum cogitationis congruæ non esse computandum extra beneficia creationis, id est, extra illa dona quæ ad primam creationem consequuntur quasi ex naturali debito: ac subinde non esse propriam gratiam, etiam naturalis ordinis, et supra omne naturæ debitum. Probatur et declaratur in hunc modum, quia hoc debitum potest considerari, vel in ordine ad naturam specificam, vel in ordine ad individua sub specie contenta; utroque autem modo cogitatio congrua est interdum debita naturæ; ergo. Minor probatur imprimis respectu specificæ naturæ, quia omnibus aliis speciebus rerum debitum est tale genus divinæ providentiæ, quo interdum opera connaturalia convenienter ac recte secundum capacitatem suam naturalem faciunt; ergo idem est debitum humanæ seu intellectuali naturæ; sed operatio recta et consentanea tali naturæ, est operatio honesta; ergo est illi debita naturalis providentia, qua interdum talem operationem perficiat.

4. *Pergit probatio arguendo ab aliis speciebus ad humanam.* — Probatur prima consequentia; tum quia alias inferior esset intellectualis creatura, quacumque alia minus perfecta in obtinenda ab auctore suo providentia ad rectam operationem necessaria, quod incredibile et præter omnem rationem videtur; tum quia etiam inferiores naturæ habent quamdam indifferentiam ad rectam et obliquam, seu defectuosam operationem suæ capacitati consentaneam, quæ quidem non est indifferentia libertatis, sed capacitatis, seu naturalis contingentiae ex vario concursu causarum et impedimentorum provenientis; sic enim animal interdum potest recte videre, interdum oblique, et bene ambulare, aut claudicare, et sic de aliis; ergo si propter indifferentiam non est debita naturæ intellectuali recta operatio, etiam inferioribus naturis non erit debita, nam quod illa indifferentia sit libertatis, vel naturalis contingentiae, parum

refert, quia semper determinatio ad rectum actum potius quam ad obliquum pendet ex libera Dei providentia ita disponente seriem causarum, ut tandem sequatur operatio recta potius quam obliqua. Si ergo respectu aliarum rerum, non obstante illa varietate eventuum possibilium, ipsa ratio sapientis et debitæ gubernationis universalis postulat ut causæ universales et ordo rerum universi ita disponantur, ut in unaquaque natura possint esse, et de facto inveniantur operationes naturæ convenientes, recto et debito modo factæ, cur non idem dicetur respectu intellectualis naturæ secundum se spectatæ?

5. *Item pergit arguendo a sufficiente ad congruam.* — Declaratur præterea in hunc modum, quia naturæ humanæ debita est cogitatio honesta sufficiens ad recte operandum; ergo et congrua. Antecedens probatur, quia alias nunquam imputaretur homini, si non recte operaretur, nec esset illi debita facultas proxima ad eligendum libere inter honestum et turpe, quod manifeste repugnat ordini consentaneo divinæ providentiæ, quam nobis proposuit Sapiens, Ecclesiast. 13, dicens: *Ante hominem vita, et mors, bonum, et malum, quod placuerit ei dabitur illi, quoniam multa sapientia Dei*; repugnat etiam cum proxima libertate naturali, quam homo habet ad peccandum. Quia nisi homo habeat considerationem actualem boni honesti sufficientem ad volendum illud, vel saltem illam habeat in manu sua, si velit attendere, non habet libertatem proximam ad peccandum, quia non potest sufficienti consideratione eligere inter bonum et malum, neque habere proximam indifferentiam ad utrumque; ergo si homini non est naturaliter debita cogitatio honesti sufficiens ad movendum affectum, vel, quod perinde est, non sit homini naturaliter debitum auxilium sufficiens ad habendam talem cogitationem, etiam proxima libertas ad peccandum non erit naturalis voluntati, nec poterit in illa inveniri, nisi supposito aliquo dono gratuito, et non debito naturæ. Consequens est absurdum, et a nullo doctore catholico, quod ego sciam, assertum est. Unde cum Pelagius sæpius contenderit hanc libertatem esse homini naturalem, in hoc nunquam illi Patres contradixerunt, sed illi libertati gratiam qua gubernetur necessariam esse adjunxerunt: ideoque semper reprehenderunt Pelagium, quod nomine gratiæ ipsum liberum arbitrium intelligeret. Supponebant ergo esse in ipsa natura quiddam ad illam libertatem necessarium est, saltem